TIBBIY TA’LIMDA O‘ZBEK VA LOTIN TIBBIY TERMINOLOGIYASINI INTEGRATIV O‘QITISHNING LINGVODIDAKTIK ASOSLARI

Muallif: **Sabirova Sabina Olimovna**
Tashkilot: Osiyo xalqaro universiteti
E-mail: sabirovasabina052@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada tibbiy oliy ta’lim muassasalarida o‘zbek va lotin tibbiy terminologiyasini integrativ o‘qitishning lingvodidaktik asoslari tadqiq etiladi. Tibbiy terminologiyaning xalqaro xarakteri, lotin tilining anatomik, klinik va farmatsevtik nomenklaturadagi mavqei hamda o‘zbek tilida tibbiy tushunchalarni aniq ifodalash zarurati ushbu masalaning dolzarbligini belgilaydi. Tadqiqotda terminologik kompetensiya, fanlararo integratsiya, morfemik tahlil, semantik guruhlash, kontekstual o‘qitish va qiyosiy-lingvistik yondashuvlarning imkoniyatlari tahlil qilinadi. O‘zbek va lotin tillari o‘rtasidagi strukturaviy hamda semantik munosabatlardan foydalanish talabalarning tibbiy terminlarni nafaqat yodlash, balki ularning ma’nosi, tuzilishi va qo‘llanish qonuniyatlarini anglab o‘zlashtirishiga imkon beradi. Natijada tibbiy terminologiyani o‘qitishning integrativ modeli taklif etiladi.

Kalit so‘zlar: tibbiy ta’lim, lotin tili, o‘zbek tili, tibbiy terminologiya, lingvodidaktika, terminologik kompetensiya, integrativ ta’lim, morfemik tahlil, tibbiy nomenklatura.

Kirish

Tibbiy oliy ta’lim tizimida terminologik tayyorgarlik bo‘lajak shifokor va farmatsevtlarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirishning muhim tarkibiy qismlaridan biridir. Tibbiyot fanlarida anatomik, klinik va farmatsevtik terminlarning katta qismi lotin va qadimgi yunon tillari asosida shakllangan. Shu sababli lotin tilini o‘rganish faqat til fanini o‘zlashtirish emas, balki bo‘lajak mutaxassisning xalqaro tibbiy terminologiyani anglash qobiliyatini rivojlantirish vositasi sifatida qaralishi lozim. Zamonaviy tadqiqotlarda ham lotin tilini tibbiy terminologik kompetensiya bilan bog‘liq holda o‘qitish zarurligi qayd etilmoqda.

An’anaviy ta’lim jarayonida lotin tibbiy terminlarini o‘rgatishda ko‘pincha grammatik qoidalarni yodlash, lug‘aviy birliklarni alohida o‘zlashtirish va tayyor terminlarni tarjima qilishga ustuvorlik beriladi. Bunday yondashuv ma’lum darajada natija bersa-da, talabaning terminni yangi kontekstda mustaqil tahlil qilishi va to‘g‘ri tarjima qilishi uchun yetarli bo‘lmasligi mumkin.

Shu nuqtayi nazardan o‘zbek va lotin tibbiy terminologiyasini integrativ o‘qitish muhim metodik imkoniyat sifatida namoyon bo‘ladi.

Tadqiqotning maqsadi

Tadqiqotning asosiy maqsadi tibbiy ta’lim jarayonida o‘zbek va lotin tibbiy terminologiyasini o‘zaro bog‘liq holda o‘qitishning lingvodidaktik modelini ishlab chiqish va uning metodik imkoniyatlarini asoslashdan iborat.

Tadqiqot vazifalari

Mazkur maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

tibbiy terminologiyani o‘qitishning lingvodidaktik xususiyatlarini aniqlash;

o‘zbek va lotin tibbiy terminlarining semantik hamda strukturaviy munosabatlarini tahlil qilish;

© 2026 International Journal of Literature and Language Studies. All Rights Reserved.

terminlarni morfemik va semantik tahlil qilish metodikasini ishlab chiqish;

lotin terminlarini anatomiya, farmakologiya va klinik fanlar bilan integratsiyalash imkoniyatlarini ko‘rsatish;

talabalarda terminologik kompetensiyani rivojlantirishga yo‘naltirilgan mashqlar tizimini taklif etish.

Tadqiqot metodlari

Tadqiqotda nazariy tahlil, qiyosiy-lingvistik tahlil, terminologik tahlil, semantik tahlil, morfemik tahlil va pedagogik kuzatuv metodlaridan foydalanish mumkin. Ushbu metodlarning kombinatsiyasi lotin va o‘zbek tibbiy terminologiyasi o‘rtasidagi munosabatlarni kompleks ravishda o‘rganish imkonini beradi.

Asosiy qism

Integrativ ta’limning lingvodidaktik mohiyati

Integrativ ta’lim bir nechta fan yoki bilim komponentlarini yagona pedagogik maqsad asosida birlashtirishni nazarda tutadi. Tibbiy ta’limda lotin tili anatomiya, gistologiya, farmakologiya, klinik fanlar va boshqa mutaxassislik fanlari bilan bevosita bog‘liq bo‘lganligi sababli bunday yondashuv ayniqsa muhimdir.

Masalan, musculus biceps brachii termini o‘rganilganda talaba faqat uning o‘zbekcha tarjimasini yodlamasligi kerak. Termin tarkibidagi musculus — “mushak”, biceps — “ikki boshli”, brachii — “yelkaning” ma’nolarini anglash orqali terminning semantik tuzilishini ham o‘zlashtirishi zarur.

Shu tarzda:

musculus + biceps + brachii → ikki boshli yelka mushagi

ko‘rinishidagi tahlil talabaning lingvistik va tibbiy bilimlarini birlashtiradi.

O‘zbek va lotin terminologiyasini qiyosiy o‘rganish

O‘zbek tili va lotin tilining grammatik qurilishi turlicha bo‘lsa-da, tibbiy terminlarning mazmuniy jihatdan o‘zaro muvofiqligi mavjud. Shu sababli qiyosiy metoddan foydalanish terminlarni o‘zlashtirishni yengillashtiradi.

Masalan:

vena cava superior — yuqori kovak vena;

arteria carotis communis — umumiy uyqu arteriyasi;

fractura costae — qovurg‘a sinishi;

inflammatio pulmonis — o‘pka yallig‘lanishi.

Bunday birliklarni faqat tarjima qilish emas, balki ularning grammatik va semantik strukturasini taqqoslash talabaning metalingvistik tafakkurini rivojlantiradi.

Morfemik tahlilning ahamiyati

Tibbiy terminologiyani o‘qitishda terminlarning tarkibiy qismlarini ajratish samarali metodlardan biridir. Zamonaviy metodik tadqiqotlarda terminlarni prefiks, ildiz va suffikslar orqali dekodlash terminologik kompetensiyani rivojlantirishning samarali vositasi sifatida ko‘rsatilmoqda.

Masalan:

hyper-yuqori,ortiqcha

hypo-past,yetishmovchilik

-itis-yallig‘lanish

-algia-og‘riq

-ectomia — olib tashlash

Talaba ushbu elementlarni o‘zlashtirgach, yangi terminning umumiy ma’nosini lug‘atsiz ham taxmin qilish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

© 2026 International Journal of Literature and Language Studies. All Rights Reserved.

Terminologik kompetensiyani shakllantirish modeli

Integrativ o‘qitishda terminologik kompetensiyani quyidagi tarkibiy qismlarga ajratish maqsadga muvofiq:

Leksik kompetensiya — tibbiy terminlarni bilish.

Grammatik kompetensiya — terminlarning kelishik, son va moslashuv xususiyatlarini tushunish.

Semantik kompetensiya — terminning tibbiy mazmunini anglash.

Tarjimaviy kompetensiya — lotin terminini o‘zbek tiliga va aksincha to‘g‘ri o‘girish.

Kasbiy-kommunikativ kompetensiya — terminlarni tibbiy kontekstda to‘g‘ri qo‘llash.

Mazkur komponentlarning o‘zaro integratsiyasi natijasida talaba terminni mexanik tarzda yodlovchi emas, balki uni tahlil qila oladigan mutaxassis sifatida shakllanadi.

Taklif etilayotgan metodik model

Tibbiy terminologiyani integrativ o‘qitish quyidagi ketma-ketlik asosida tashkil etilishi mumkin:

Termin → morfemik tahlil → grammatik tahlil → o‘zbekcha ma’no → tibbiy tushuncha → kontekstda qo‘llash → tarjima → mustaqil termin yaratish.

Masalan:

inflammatio → inflammatio pulmonis → o‘pka yallig‘lanishi → klinik tushuncha → kasallik nomi sifatida qo‘llash → lotin-o‘zbek tarjimasi.

Bunday metod talabaning terminni bir vaqtning o‘zida lingvistik, semantik va kasbiy nuqtayi nazardan o‘zlashtirishini ta’minlaydi.

Muhokama

Integrativ yondashuvning asosiy afzalligi shundaki, lotin tili alohida, boshqa tibbiy fanlardan uzilgan predmet sifatida emas, balki kasbiy tayyorgarlikning tarkibiy qismi sifatida o‘qitiladi. O‘zbekistondagi tibbiy ta’limga oid tadqiqotlarda ham lotin terminologiyasini anatomiya bilan integratsiyalash talabalarning ilmiy-terminologik savodxonligi va kasbiy fikrlashini yaxshilashi qayd etilgan.

Bundan tashqari, interfaol metodlar, guruhli topshiriqlar va raqamli vositalardan foydalanish terminologik materialni faol o‘zlashtirishga yordam beradi.

Xulosa

Tibbiy ta’limda o‘zbek va lotin tibbiy terminologiyasini integrativ o‘qitish talabalarning terminologik kompetensiyasini shakllantirishning samarali metodik yo‘nalishlaridan biridir. Bunda terminlarni faqat yodlash emas, balki ularning morfologik, grammatik, semantik va tarjimaviy xususiyatlarini birgalikda o‘rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot natijasida taklif etilgan “termin – morfemik tahlil – grammatik tahlil – semantik izohlash – tarjima – kasbiy kontekst” modeli lotin tilini tibbiy fanlar bilan uzviy bog‘lash imkonini beradi. Mazkur modeldan anatomiya, farmatsevtik va klinik terminologiyani o‘qitishda foydalanish talabalarning mustaqil terminologik tahlil qilish, to‘g‘ri tarjima qilish va kasbiy terminlardan foydalanish ko‘nikmalarini rivojlantirishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sabirova, S. (2023). LOTIN TIL AMALIY MASHG’ULOTLARIDA TERMIN, ATAMA VA IBORA SO’ZLARINING QO’LLANILISHI. Евразийский журнал академических исследований, 3(2 Part 2), 9-13.

© 2026 International Journal of Literature and Language Studies. All Rights Reserved.

2. Sabirova, S. (2023). ÒZBEK, LOTIN VA FRANSUZ TILLARIDA TIBBIY TERMINLARNING LEKSIKOGRAFIK TAXLILI. Евразийский журнал академических исследований, 3(12), 208-211.
3. Sabirova, S. (2024). LEXICOGRAPHIC ORGANIZATION OF MEDICAL TERMINOLOGY IN LATIN LANGUAGE. Журнал академических исследований нового Узбекистана, 1(2), 77-81.
4. Olimovna, S. S. (2023, October). LOTIN VA FRANSUZ TILLARIDA TIBBIY TERMINLARNING KELIB CHIQISH TADRIJI. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCES WITH HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS (Vol. 1, No. 05.10, pp. 372-373).
5. Sabirova, S. (2023). GENERAL CULTURAL AND EDUCATIONAL VALUES OF THE OLD CLASSICAL LATIN LANGUAGE. Наука и технология в современном мире, 2(8), 57-58.
6. SABIROVA, S. (2023). TYPICAL MISTAKES OF FOREIGN STUDENTS WHEN LEARNING LATIN AND WAYS TO ELIMINATE THEM. Центральноазиатский журнал образования и инноваций, 2(3), 16-21.
7. Sabirova, S. (2024). TIBBIY OLIYGOHLARIDA LOTIN TILINI O'QITISHDA TIL TAJRIBASINING SAMARADORLIGI. Бюллетень педагогов нового Узбекистана, 2(5), 17-21.
8. Mukhammadovna, J. M., & Olimovna, S. S. (2022). The Classification of Complex Sentences in French. Indonesian Journal of Innovation Studies, 18.
9. Olimovna, S. S. (2024). COMPARATIVE ANALYSIS OF PLANT TERMINOSPHERE IN UZBEK, FRENCH AND LATIN LANGUAGES. American Journal of Philological Sciences, 4(04), 99-106.
10. Olimovna, S. S. (2024). CHARACTERISTICS OF REPRESENTATION OF PHYTONYMS IN LATIN BOTANICAL NOMENCLATURE IN UZBEK LANGUAGE. American Journal of Philological Sciences, 4(03), 32-39.
11. Makhmurova M.H. Modern Methodological Approaches to Teaching Latin Clinical Terminology in Medical Education. Shokh Library. 2026. WK Publishing
12. International Federation of Associations of Anatomists. Terminologia Anatomica: International Anatomical Terminology.

© 2026 International Journal of Literature and Language Studies. All Rights Reserved.